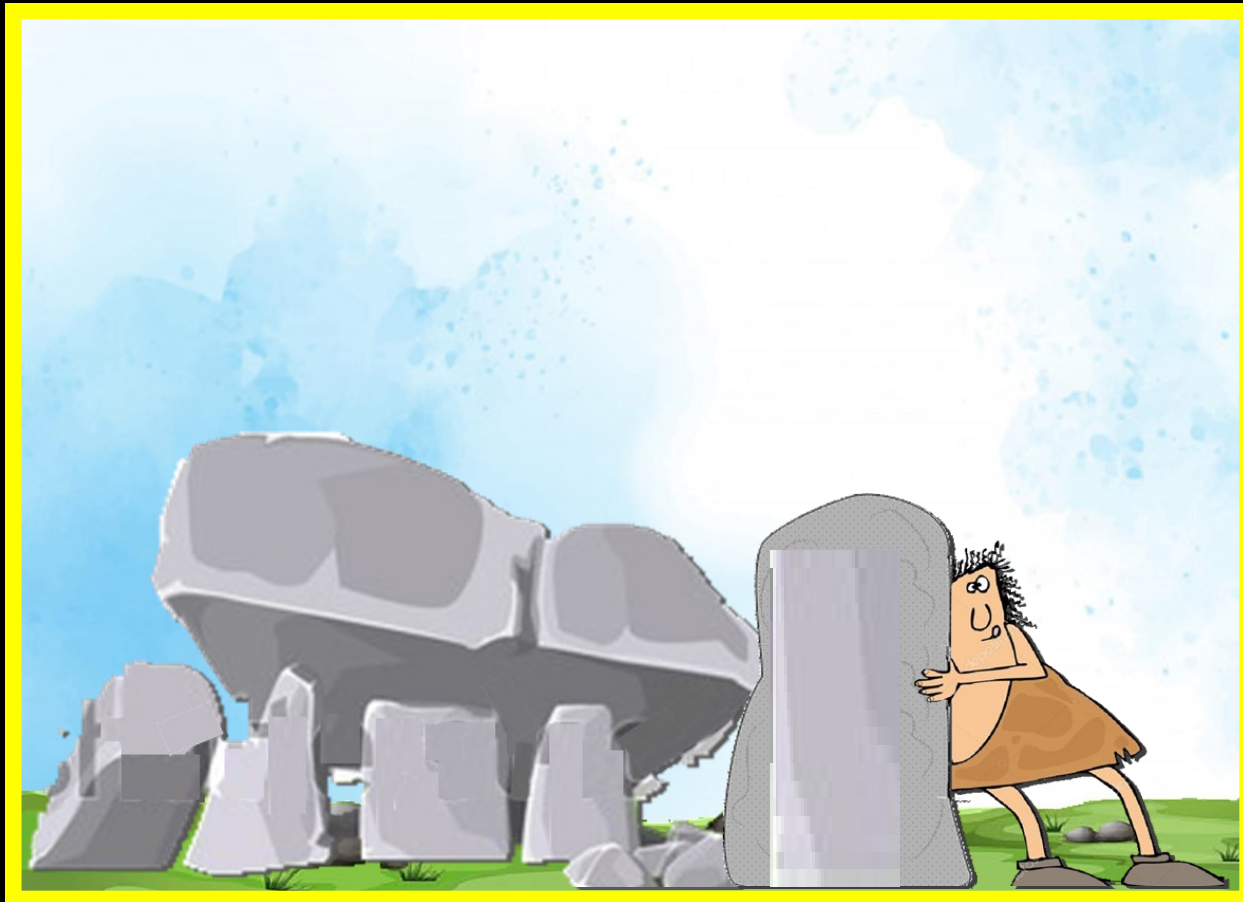

En toen ? Hunebedden

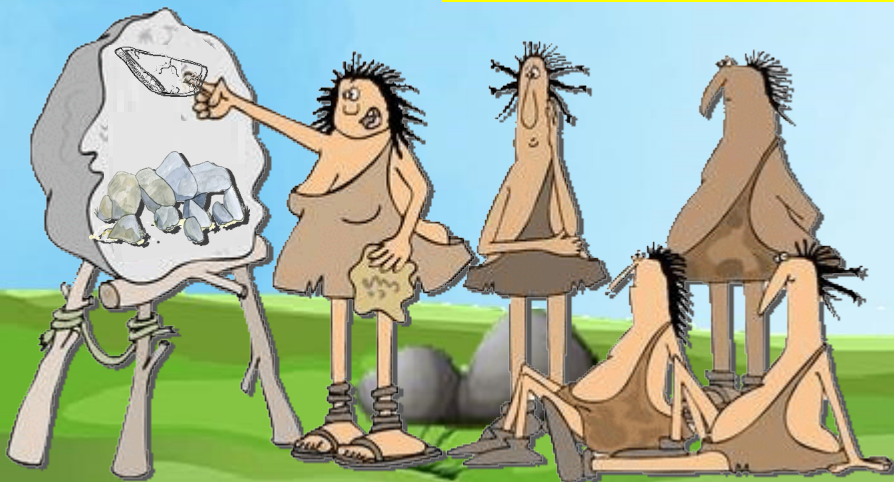

E-dubboek

inhoud

En toen? Hunebedden	3
1. Leven 5000 jaar geleden	4
2. Wat is een hunebed?	6
3. Zwerfkeien	7
4. De bouw van een hunebed	8
5. Hunebedden in Nederland	9
6. Hunebedden in de wereld	10
7. Hunebedweetjes	11
8. Filmpje	13
Bronnen	16
Colofon en voorwaarden	17

Dit boek mag vrij gekopieerd en rondgestuurd worden.

En toen? Hunebedden

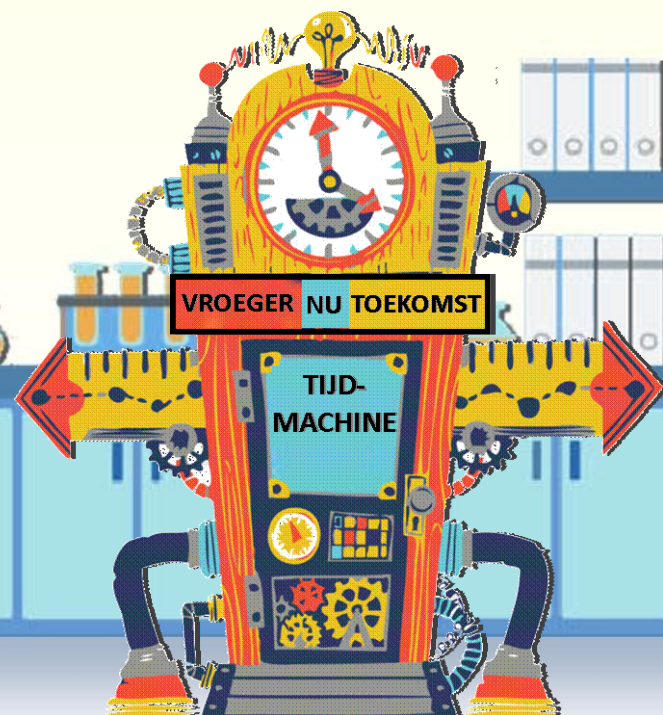
En toen?

Dat is het onderwerp van de Kinderboekenweek.

De tijd staat niet stil.

Je gaat in dit boek 5000 jaar terug in de tijd.

Je leest over een oud volk en hun bouwwerken:
de hunebedden.

1. Leven 5000 jaar geleden

Nat moeras

Zo'n 5000 jaar geleden zag ons land er heel anders uit (1).

De naam Nederland bestond nog niet eens.

Het grootste deel van ons land bestond uit nat moerasachtig land.

Je noemt het ook wel *veengrond* (2).

Veengrond vond je vooral in het westen van het land. Dat deel was onbewoond.

Bij vloed spoelde de zee het land binnen.

Er bestonden nog geen dijken.

Alleen waren er hier en daar duinen.

Bij eb trok het water zich weer terug.

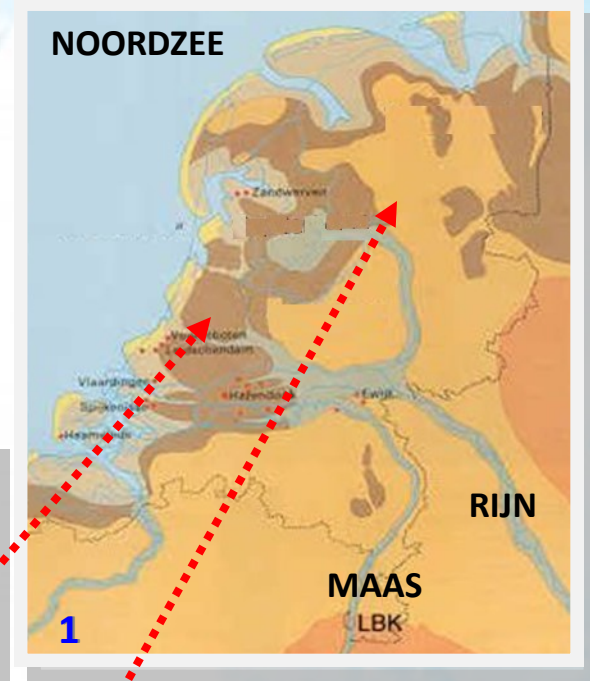
Hoog en droog

In het oosten van het land kwam het water niet. Het land was daar hoger. Je kon er goed wonen. Je zat er hoog en droog.

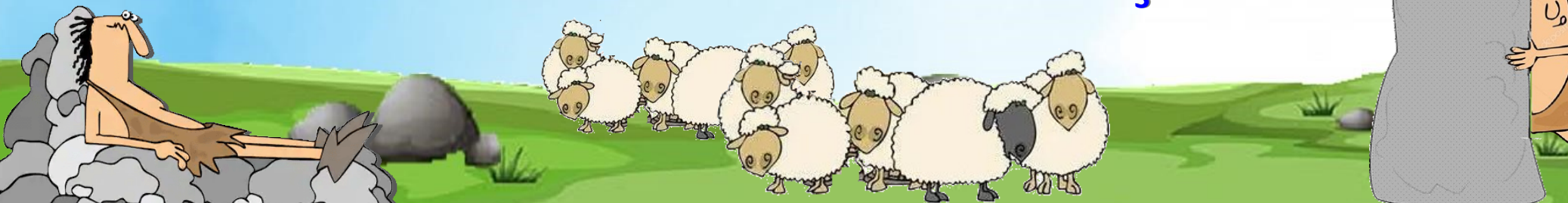
In dat deel woonden toen wel mensen.

Ze woonden in kleine groepen bij elkaar en leefden van landbouw (3).

Deze boeren verbouwden tarwe op de grond rond hun hutten. Ze hielden ook vee, zoals runderen, varkens, schapen en geiten.

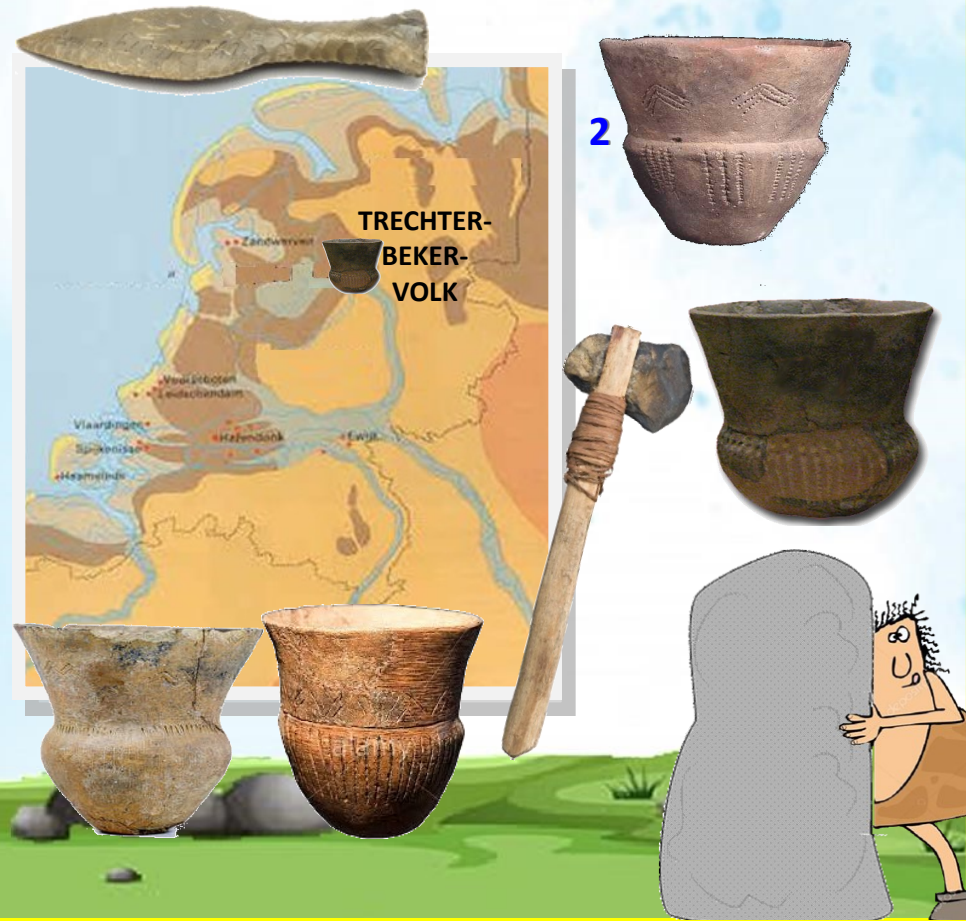

3

Trechterbekers

De boeren woonden in *leemhutten* (1). Een hut bestond uit gevlochten takken. Over de takken smeerde men natte klei (leem). De leem droogde en werd hard. De daken waren van riet. Ze maakten ook hun eigen potten van klei. Ze bakten de potten in vuur. In de potten werden voorraden, eten en drinken bewaard. De kleipotten hadden een bijzondere vorm. De bovenkant van een pot leek een beetje op een trechter. Duizenden jaren later vonden onderzoekers nog resten van deze potten onder de grond. Ze gaven de potten de naam: *trechterbekers* (2). Welk volk had die bekers gemaakt? De onderzoekers gaven het volk de naam van de potten: *het trechterbekervolk*. Het trechterbekervolk woonde in de provincies Drenthe, Friesland en Overijssel. Het trechterbekervolk leefde in *de steentijd*. In die tijd bestond er alleen gereedschap van steen en hout. Niet alleen de potten waren bijzonder. Ook het begraven van de doden van dit volk gebeurde op een bijzondere manier. Het volk bouwde zogenaamde hunebedden.

2. Wat is een hunebed?

Een grafkamer

Een hunebed is een grafkamer.

Het was niet het graf voor één persoon, maar voor ieder lid van de groep.

Je kunt resten van die grafkamers nog in het landschap vinden. Het zijn reusachtige stenen die op elkaar gestapeld staan.

Die stenen zijn eigenlijk het geraamte van de grafkamer. De grafkamer was zo'n 5000 jaar geleden helemaal gesloten.

Nu zie je alleen nog *de dekstenen en de draagstenen van het graf* (1).

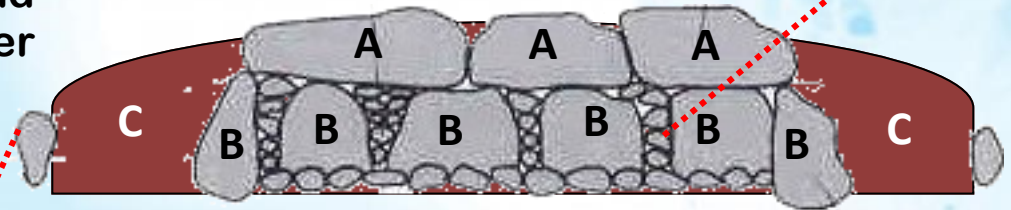
Heel vroeger was het *een grafheuvel* (2).

De gaten tussen de stenen werden opgevuld met kleine stenen en aarde. Over de grafkamer kwam een dekheuvel van aarde.

1

dekstenen (A) draagstenen (B) stopstenen

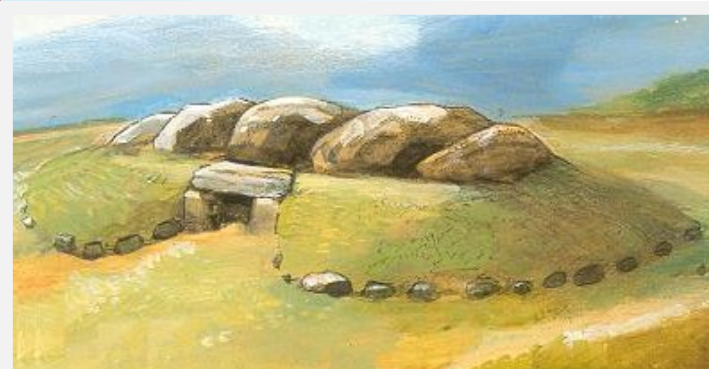

dekheuvel (C)

2

2

3. Zwerfstenen

Het trechterbekervolk gebruikte voor hun grafheuvel alleen de allergrootste stenen.

We noemen die stenen nu *zwerfstenen*, *flinten* of *zwerfkeien*. Je vindt ze nog steeds hier en daar in het landschap.

Hoe zijn die zwerfkeien in het landschap terecht gekomen?

Op reis met het ijs

Honderd duizenden jaren geleden nam een grote ijsmassa deze reusachtige stenen mee.

Die ijsmassa bewoog heel langzaam over land (1).

Het ijs nam van alles mee.

Grote stukken rots werden vanuit het gebergte in Scandinavië meegevoerd door het landijs.

Het ijs kwam tot het midden van Nederland.

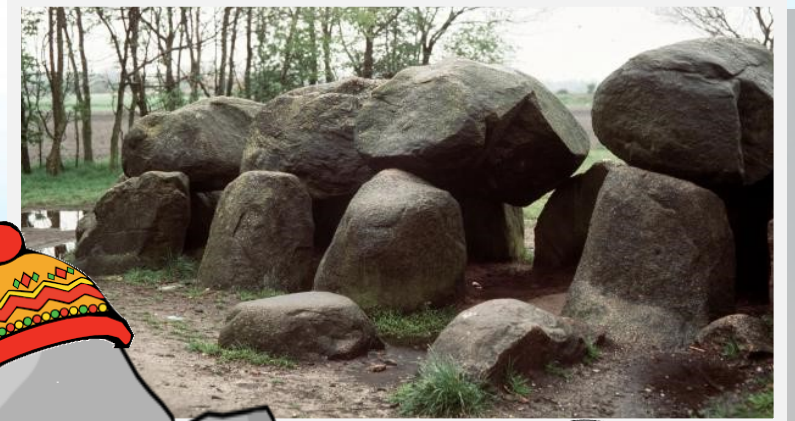
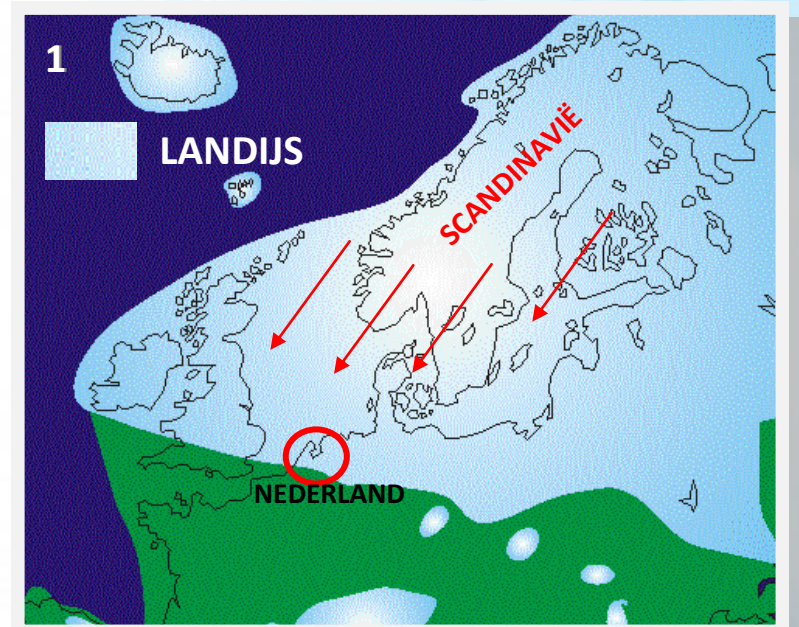
Het ijs veranderde het landschap.

Het land was onbewoonbaar. Pas veel later ging het ijs smelten. De temperatuur ging omhoog en het ijs verdween. In het landschap lagen de resten van wat het ijs had meegenomen.

Daar hoorden ook die grote keien bij.

Pas veel later werd het oostelijk deel van het land bevolkt. Het trechterbekervolk gebruikte nu deze zwerfstenen om hun hunebedden te bouwen.

Een andere naam voor het volk is daarom ook wel *de hunebedbouwers*.

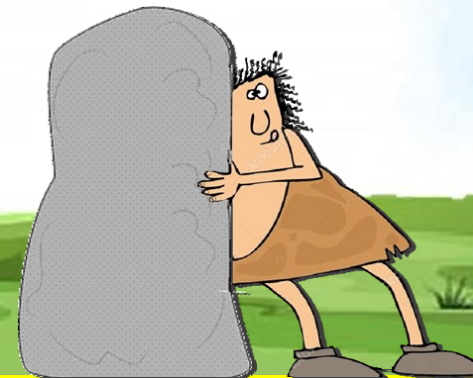
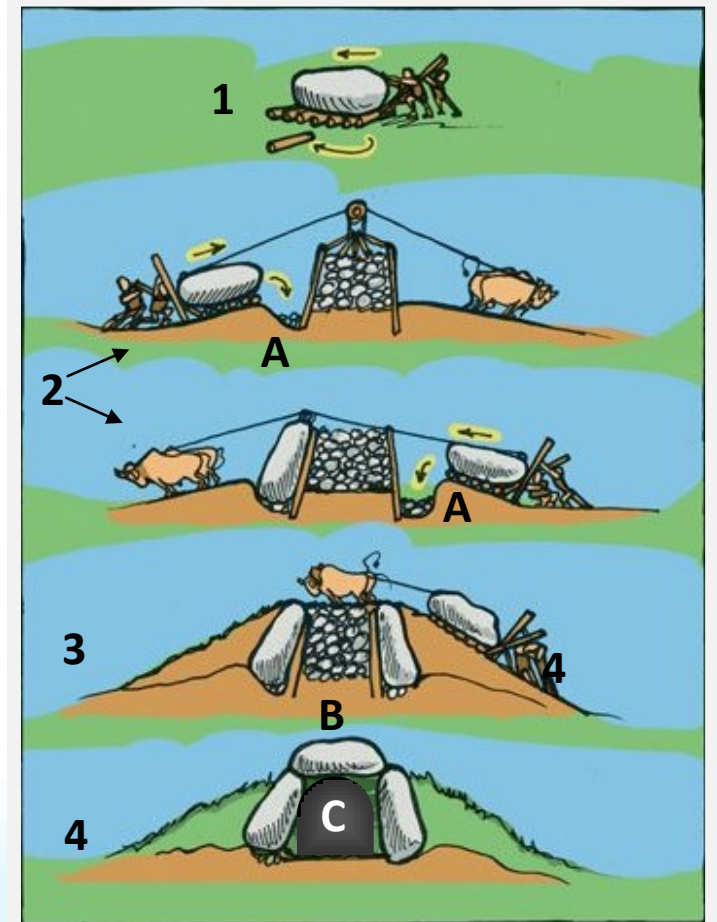

4. De bouw van een hunebed

We weten niet hoe een hunebed gebouwd werd.

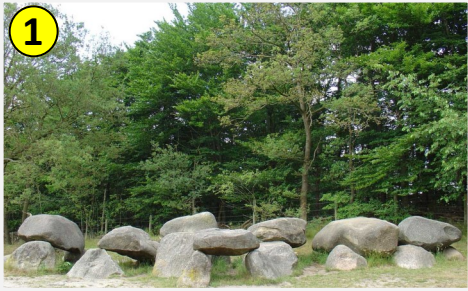
Onderzoekers denken dat het ongeveer zo is gegaan:

1. Grote zwerfkeien werden eerst verzameld.
Tillen was onmogelijk, maar rollen over een paar boomstammen zou kunnen.
2. Er werd een heuvel van grond en kleinere keien gemaakt. Aan elke kant werd *een gleuf* (A) in de grond gemaakt. Daarin kwamen aan elke kant een rij draagstenen van het hunebed rechtop te staan.
3. Daarna werd rondom alle draagstenen een hogere heuvel van grond gemaakt. Via deze heuvel werden alle dekstenen omhoog gehesen. Ze werden daarna bovenop de draagstenen geplaatst.
4. Daarna werden *alle kleine keien* (B) weggehaald. Nu was het hunebed hol van binnen. Met alle kleine keien werden de openingen tussen de grote stenen opgevuld. In de heuvel was *één ingang* (C) naar de grafkamer. Later ging er gras op de heuvel groeien.

5. Hunebedden in Nederland

In Nederland zijn nog 53 hunebedden te vinden. Daarvan staan de meeste in de provincie Drenthe.

De **Stienbarge** is een hunebed bij de plaats Steenbergen. Dit hunebed werd vernield door brand, maar is weer opgeknapt.

Bij **Havelte** ligt een ander groot hunebed. Er is veel onderzoek gedaan. Er werden scherven van 665 potten gevonden. Ook werden er bijlen en een pijlpunt van vuursteen gevonden.

Bij **Ballo** in de buurt van Loon ligt een groot hunebed van ruim 15 meter lang. In een deksteen zitten putjes. Vroeger dacht men dat het de vingerafdrukken van reuzen waren.

Bij **Borger** ligt het grootste hunebed van het land. Het is ruim 22 meter lang. Het hunebed ligt vlakbij een archeologisch museum: het hunebedcentrum.

6. Hunebedden in de wereld

Overal in de wereld vind je hunebedden. Alleen heten ze *dolmen*. De dolmens bestaan allemaal uit grote stenen. Er zijn er wel 60.000. Soms werden de dolmens bedekt met aarde net als een hunebed, maar vaak ook niet. Soms was het geen graf, maar een heiligdom.

FRANKRIJK

Deze dolmen is één van de grootste in Europa. De stenen zijn nooit bedekt geweest met aarde. In de 12e eeuw gebruikte men de dolmen als kapel.

BRAZILIË

Een dolmen met de naam De steen van Santana: De steen van de heilige Anna.

PORTUGAL

Dit is de ingang van een dolmen, die onder een grote heuvel lag.

RUSLAND

Deze dolmen bestaat uit rotsplaten

In één deel is een rond gat uitgehakt. Ze worden spookgaten genoemd.

ZUID-KOREA

Dolmens lijken hier op een tafel die bestaat uit 3 stenen.

7. Hunebedweetjes

Verdwenen hunebedden

Veel hunebedden verdwenen door de eeuwen heen. Veel stenen werden in de middeleeuwen gebruikt bij de bouw van kerken en andere gebouwen. Ze kwamen onder een gebouw te liggen om het niet te laten verzakken. Zo werden ze het fundament van een gebouw. Soms haalden boeren de hunebedden weg, omdat ze in de weg stonden op hun land. In steden werden de stenen soms op straathoeken gelegd. Zo konden karren en koetsen gebouwen niet beschadigen met hun wielen. Zo'n steen werd *een schampsteen* (1) genoemd.

1

Witte wieven

Er was veel bijgeloof honderden jaren geleden. Mensen vertelden elkaar ook graag enge verhalen. Zo kregen ook hunebedden iets geheimzinnigs. Het was vroeger een plek waar je beter uit de buurt kon blijven. Zo was er een verhaal over *witte wieven* (vrouwen) (2). Ze dansen als mistflarden over de hei. De vrouwen zouden stiekem baby's omwisselen. Ook zouden ze al hun kostbaarheden verstoppen in hunebedden.

2

Reuzen

De naam hunebed betekent reuzenbed. Hune is een oud woord voor reus. Reuzen zouden de grote stenen opgestapeld hebben. Dat was net als het verhaal van de witte wieven natuurlijk bijgeloof.

Mensen dachten de afdrukken van de reuzenvingers in de stenen zien.

Later ontdekten geleerden dat de gaten er gewoon met gereedschap in gemaakt werden.

Ze werden *napjesstenen* (1) genoemd. Men denkt nu dat die gaten een soort kalender of vruchtbaarheids-tekens waren.

Geen speelplek

Veel mensen bezoeken de provincie Drenthe.

Ze gaan een dagje uit en bezoeken ook hunebedden.

Veel mensen vergeten dat ze eigenlijk een heel oud graf bezoeken. Ze gaan op de stenen zitten.

Ook kinderen gebruiken soms hunebedden om op en in te spelen.

Dat is vreemd, want een modern kerkhof is ook geen plek om te spelen.

Bovendien is een hunebed een monument.

Het is een herinnering aan vroeger. Een hunebed is geen tafel, stoel of speelplek. Het is een plek om te bekijken en te denken aan de tijd van vroeger.

1

8. Filmpje

Het Klokhuis: Hunebedden

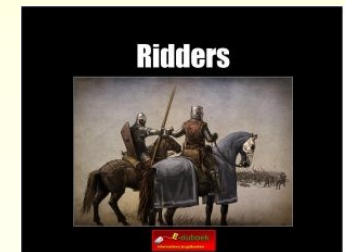
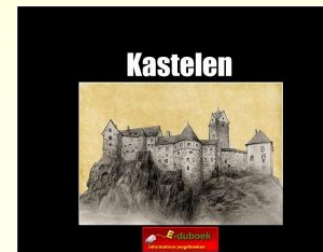
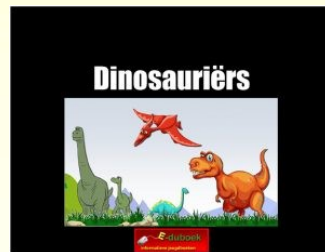
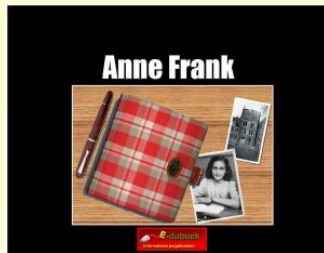
Klik hier

<https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-canon-hunebedden/#q=hunebedden>

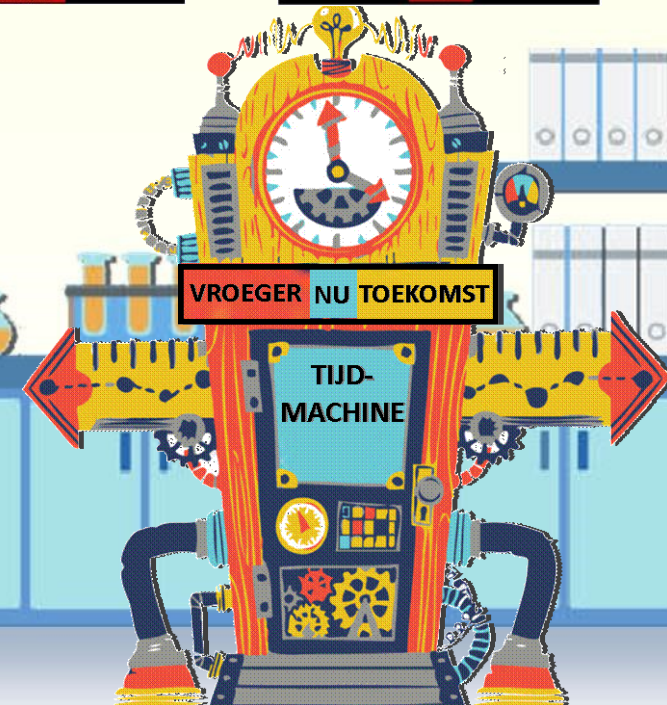

Bezoek de winkel van **Edubook** voor 28 boeken
rond het thema EN TOEN?

<https://www.edubook.nl/product-tag/toen/>

Alle boeken met **gratis werkbladen**

Bij **Eduboek** kun je:

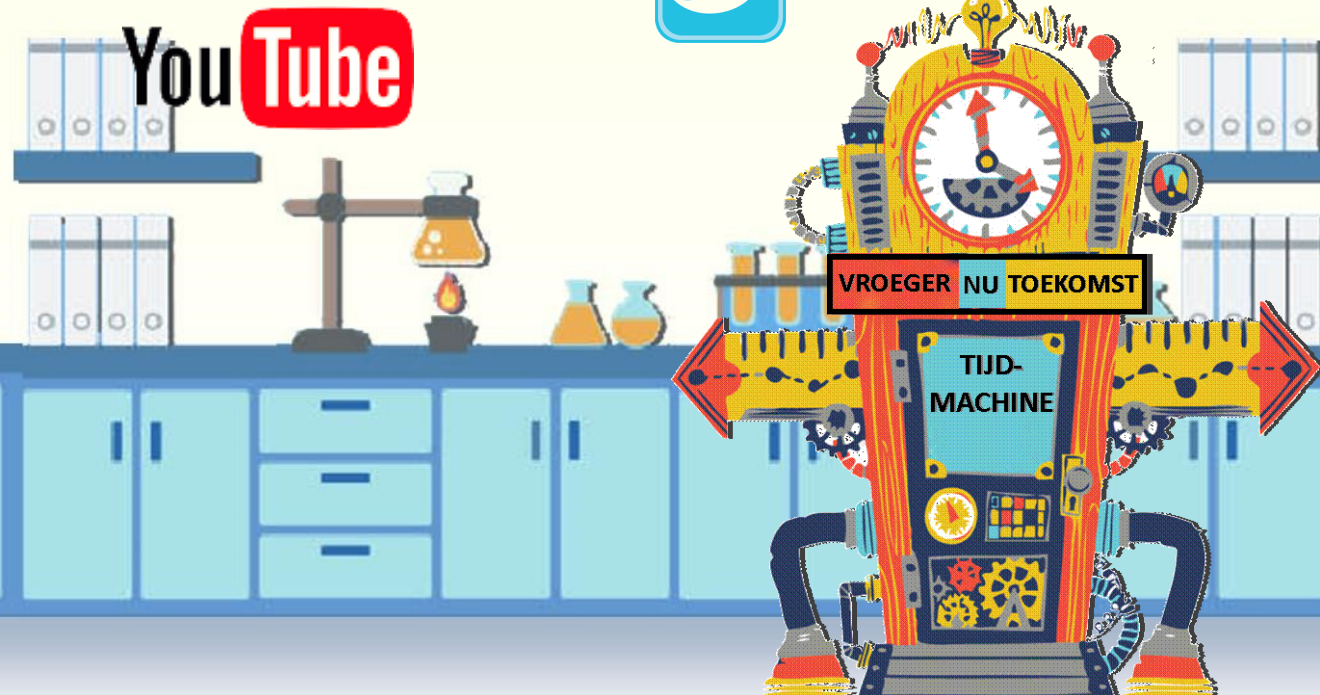
- ♦ Boeken lenen (3x111 boeken met pluskaarten)
 - ♦ Boeken kopen (3x111 boeken)
- Alle boeken met gratis werkbladen
- Kijk alle boeken 24 uur gratis in.

Bij Eduboek vind je ook:
materialen voor hoogbegaafden
Met gratis projecten om uit te proberen.

Kijk alle 348 boeken 24 uur gratis in
Direct toegang

Volg Eduboek op:

Bronnen

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Trechterbekercultuur>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Hunebedden_in_Nederland

<https://kunst-en-cultuur.infonu.nl/geschiedenis/125110-het-trechterbekervolk-of-de-hunebedbouwers.html>

<https://historiek.net/trechterbekercultuur-samenvatting-hunebedden/70418/>

<http://www.ancient-wisdom.com/dolmen.htm>

Colofon en voorwaarden

Dit boek mag vrij gekopieerd en rondgestuurd worden.

